

Upotreba strateških tužbi protiv javnog sudjelovanja (SLAPP) radi ušutkavanja novinara, nevladinih organizacija i civilnog društva

Europskom konvencijom o ljudskim pravima utvrđuje se pozitivna obveza zaštite slobode pluralističkih medija i stvaranja povoljnog okruženja za sudjelovanje u javnim raspravama. Strateške tužbe protiv javnog sudjelovanja (SLAPP), tj. tužbe u znak odmazde kojima se želi spriječiti sloboda izražavanja u pitanjima od javnog interesa, predstavljaju znatnu prijetnju ispunjenju te obveze.

SLAPP-ovi ograničavaju propitivanje tema od javnog interesa, bilo ekonomskog bilo političkog. Time također štetno utječe na funkcioniranje unutarnjeg tržišta, kao i na vladavinu prava u Europskoj uniji. Međutim, dok su neke jurisdikcije izvan Europske unije donijele zakonodavstvo protiv takvih tužbi, nijedna država članica Unije još to nije učinila. Ni sama Unija još nije donijela zakonodavstvo kojim bi se odvraćalo od uspostave SLAPP-ova. Stoga postoji velik nedostatak u cjelovitosti pravnog poretku Unije.

Povjerenica Vijeća Europe za ljudska prava primijetila je 2021. da SLAPP-ovi nisu nova pojava, no da je opseg tog problema sve veći i predstavlja znatnu prijetnju slobodi izražavanja. Zato postoji potreba za snažnom zakonodavnom intervencijom u Europskoj uniji kako bi se ograničio val sudske postupaka kojima se želi suzbiti sudjelovanje javnosti u pitanjima od javnog interesa.

Iako zakonodavni modeli doneseni u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi i Australiji pružaju primjer za sveobuhvatnu strukturu pravne reforme EU-a, zakonodavstvo EU-a zahtijevat će pažljivu formulaciju prilagođenih definicija i metoda analize. Pritom treba primijeniti poseban pristup koji se temelji na dobrim praksama jurisdikcija izvan Europske unije, no kojim se u svakom slučaju uvažavaju jedinstvene značajke pravnog poretku EU-a i pravne tradicije njegovih država članica.

Nadalje, zakonodavna intervencija mora biti formulirana tako da se nacionalnim sudovima omogući željeni ishod, odnosno brzo odbacivanje predmeta, a da se pritom ne našteti legitimnim pravima potencijalnih tužitelja na pristup sudovima. Pravilno formulirano zakonodavstvo protiv SLAPP-ova tužitelju pruža mogućnost da podnese opravdane zahtjeve sudu i stoga ispunjava zahtjeve iz članka 6. EKLJP-a. Zakonodavstvom protiv SLAPP-a strankama se ne bi ograničio pristup sudovima, već bi se njime odvraćalo od zlouporabe građanskog postupka kojom se sprečava tuženikova obrana u skladu s pravom EU-a i međunarodnim instrumentima za ljudska prava.

Osim donošenja Direktive protiv SLAPP-a, preporučuje se preinaka Uredbe Bruxelles I.a o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudske odluke radi donošenja posebnog pravila o tužbama za klevetu, a time i razlikovanja nadležnosti u slučajevima klevete od nadležnosti u slučajevima običnih štetnih radnji. Time bi se ograničila mogućnost traženja najpovoljnijeg pravnog sustava (engl. *forum shopping*) koja proizlazi iz Uredbe u sadašnjem obliku. U tu se svrhu preporučuje da se nadležnost temelji na mjestu domicila tuženika, osim ako se stranke drugačije ne dogovore. To bi osobama koje istupaju u ime javnog interesa omogućilo da predvide

kada će se od njih očekivati da se brane te bi bilo u skladu s temeljnim vrijednostima Uredbe Bruxelles I.a, a to su predvidljivost i ograničenje traženja najpovoljnijeg pravnog sustava.

Potrebna je i veća predvidljivost u pogledu ishoda odabira pravnih postupaka u cilju odvraćanja od besmislenih sudskih postupaka kojima se želi suzbiti sudjelovanje javnosti. Stoga se preporučuje da se u Uredbu Rim II. uvrsti novo pravilo kojim bi se uskladili nacionalni odabiri pravnih propisa u slučajevima klevete. Predlaže se da se to pravilo u prvom stupnju usredotoči na najbližu vezu s publikacijom i njezinom publikom, odnosno na pravo mesta na koje je publikacija usmjerena.

Donošenje zakonodavstva protiv SLAPP-a posebno je hitno pitanje s obzirom na to da se Unija trenutačno suočava s dosad nezabilježenim izazovima u pogledu vladavine prava i demokracije. Reforme kojima se priznaje središnja uloga novinara, nevladinih organizacija i civilnog društva u zaštiti vladavine prava znatno bi doprinijele unaprjeđenju demokratskih vrijednosti s obzirom na neuspjeh mnogih dosadašnjih mjera.

Izjava o odricanju od odgovornosti i zaštita autorskih prava Za stavove iznesene u ovom dokumentu odgovorni su isključivo njegovi autori te oni nužno ne predstavljaju službeni stav Europskog parlamenta. Umnožavanje i prevođenje dopušteno je u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da je naveden izvor, da je Europski parlament o tome unaprijed obaviješten i da mu je poslan primjerak teksta. © Europska unija, 2021.

Vanjski autori: Justin BORG-BARTHET, viši predavač prava EU-a i međunarodnog privatnog prava, Centar za međunarodno privatno pravo, Sveučilište u Aberdeenu; Benedetta LOBINA, istraživačica u području prava EU-a na poslijediplomskom studiju, Sveučilište u Aberdeenu; Magdalena ZABROCKA, istraživačica u području prava EU-a na poslijediplomskom studiju, Sveučilište u Aberdeenu; Odgovorni administrator za istraživanje: Mariusz MACIEJEWSKI Pomoćnica urednika: Monika Laura LAZARUK

Kontakt: poldep-citizens@europarl.europa.eu

Ovaj dokument dostupan je na internetskoj stranici: www.europarl.europa.eu/committees/hr/supporting-analyses-search.html

PE 694.782

Tiskano izdanje: ISBN 978-92-846-8277-5 | doi: 10.2861/448275 | QA-02-21-804-HR-C
PDF ISBN 978-92-846-8263-8 | doi: 10.2861/341287 | QA-02-21-804-HR-N